

Preek Breukelen

d.d. 7 december 2014, 2^e Advent
1 Samuel 16:1-13 & Matteüs 9:27-31

“De mens kijkt naar het uiterlijk, maar de HEER kijkt naar het hart.”

Gemeente van Jezus Christus,

Wat ontvangen wij in de geboorte van Jezus? Wat geeft God de wereld in de kribbe van Bethlehem? Vragen die wij in deze Adventstijd samen met de kinderen stellen. Vorige week stond de ‘liefde’ centraal, vandaag spreken we over ‘aandacht’. Er zijn zoveel mensen in deze wereld die niet gezien worden. In onze samenleving zijn we zo langzamerhand zo geconditioneerd dat we vooral oog hebben voor wie succesvol zijn, voor wie aanzien hebben. Voor mensen met een titel of met drie keer modaal. Voor mensen die een positie bereikt hebben in de politiek of hoog aangeschreven staan op de sociale ladder. En de rest? Ach, de rest is niet zo interessant. Wat kun je daar immers van verwachten? Er zijn zoveel mensen in de wereld die niet gezien worden. Om hun afkomst, omdat ze behoren tot een bepaalde groep, omdat ze uitschot zijn. Zoveel mensen waar we niets van verwachten. Maar ik kan u vertellen: God gaat voor de rest, voor het uitschot. Met hen begint Hij zijn toekomst.

Samuel moet van God op weg gaan om een nieuwe koning te zalven. Het is geen gemakkelijk verhaal. En wat er aan vooraf gaat, kan je bij het lezen enorm tegenstaan. Waarom heeft koning Saul in de ogen van God afgedaan? We lezen het in het voorgaande hoofdstuk. Saul krijgt de opdracht tegen de Amalekieten te strijden en volk en vee tot op de wortel uit te roeien. Saul en zijn soldaten winnen de strijd. Ze nemen Agag, de koning van Amalek gevangen, maar laten hem in leven. Ook laten ze het beste van het vee in leven en houden ze wat van waarde is. Alles wat waardeloos is wordt gedood of vernietigd. God is niet blij. Hij heeft berouw dat Hij Saul als koning heeft aangesteld. Omdat Saul niet alles afgeslacht heeft? Inderdaad. De opdracht was duidelijk, alles moest dood. Samuel wordt naar koning Saul gestuurd om deze mee te delen dat het koningschap van hem zal worden afgenomen. Hoezeer Saul ook berouw heeft en tot inkeer wil komen, er is geen redding aan. Samuel laat de geboeide koning Agag bij zich brengen en hakt hem in stukken. Het werk dat Saul heeft laten liggen, maakt Samuel op deze gruwelijke wijze af.

Wanneer je zo'n verhaal leest, één van de vele gruwelijke verhalen uit het Oude Testament, dan kun je een beetje onpasselijk worden of je tenminste afvragen wat wij nog met die bloedige verhalen moeten. Als je dan ook nog eens de beelden in je hoofd hebt van de onthoofdingen die de IS de wereld over laat gaan dan zou je de bloedige bladzijden het liefst uit de Bijbel scheuren. Want welke heilige boeken er ook zijn, wanneer deze in handen vallen van zware orthodoxen en extremisten, houd dan je hart maar vast. We hebben al genoeg ellende meegemaakt van hen die letterlijk lezen en het oordeel Gods in eigen hand nemen. Hierbij dus de reden dat we vooral niet letterlijk moeten verstaan. Dat we de verhalen verhalen laten zijn, dat we moeten zoeken wat een diepere betekenis ons wil leren. Het is dat of een hele dunne Bijbel.

En wat zou de diepere betekenis kunnen zijn van de afwijzing van Saul als koning over Israël? Het is een strijd tegen het kwaad, tegen al wat slecht is. De Amalekieten zijn een volk dat niet mag bestaan. In het boek Genesis, in hoofdstuk 10, worden alle nakomelingen van Noach genoemd die de aarde na de zondvloed bevolkten. Zeventig volken worden genoemd, maar de Amalekieten niet. Zeventig, een getal van volheid. En wanneer je de Amalekieten aantreft in de Bijbel zijn ze het beeld bij uitstek geworden van al wat slecht is. God geeft Saul opdracht het slechte uit te roeien. Overdrachtelijk in een strijd tussen Israël en de Amalekieten. Is dat niet waartoe God ieder mens oproept? Het slechte uit te roeien? Het is wat we in de Kerk zeggen met de doop. Dat het oude leven afsterft om ons te bekleden met nieuw leven. Dat we het kwade afzweren en ons richten naar het goede, richten naar God. Maar wat doet Saul? Hij maakt het werk niet af. De bron van het kwaad bindt hij wel, maar laat hem in leven. En de aantrekkelijke vruchten van het kwaad eigent hij zich toe als buit. En zo vertelt dit verhaal hoe de mens dubbele keuzes maakt. En zo stelt deze geschiedenis ook ons de vraag in hoeverre wij God toebehoren en in hoeverre we nog volop verslaafd zijn aan de wereld. Is ons ja een ja, of houden ook wij nog de wereldse schatten achter de hand?

Samuel wordt naar Bethlehem gestuurd om daar één van de zonen van Isai tot koning te zalven. Hij moet doen wat God zegt. En als God wat zegt, en er staat in het Hebreeuws ‘dabar’ dan weten we dat er schepping plaats vindt. Zoals hemel en aarde geschapen werden door het spreken van God. Toen uit chaos orde geschapen werd. Zo zal ook nu uit chaos nieuwe orde geschapen worden. Samuel treurt om Saul. Letterlijk staat er dat hij rouwt. Alsof zijn hoop is gestorven. Is Israël nu stuurloos, overgeleverd aan de volken en de wereldse wetten en verlangens? Nee, God laat zijn volk niet aan het lot over. God geeft nieuwe hoop. Een nieuwe koning zal worden gezalfd. Een tegenkoning. De oudsten van Bethlehem zien Samuel komen en gaan hem huiverend tegemoet. ‘*Uw komst is toch geen slecht teken?*’, vragen ze. ‘*Wees gerust*’, antwoord Samuel. Althans volgens de Nieuwe Bijbelvertaling. Letterlijk staat er dat de oudsten vragen: ‘*betekent je komst vrede?*’. En Samuel antwoord: ‘*vrede!*’. In het Hebreeuws: *Shalom*. En wanneer je de diepte begrijpt van dat woord shalom, dan is het onbegrijpelijk dat een vertaling dit woord tot twee keer toe wegvertaalt. Letterlijk lezen, letterlijk verstaan moeten we afleren, maar letterlijk vertalen niet. Shalom.

En dan komt een opmerkelijk gegeven. Op last van God heeft Samuel een runderkalf meegenomen om te offeren. Hij nodigt de oudsten uit voor het offermaal. Het geheel wordt dus geplaatst in een liturgische setting, in een heilig ritueel aan de Eeuwige God. Er wordt geen staatsgreep gepleegd. De oude koning wordt niet met geweld verdreven. Dat zou indruisen tegen het shalom waarmee Samuel is gekomen. Een staatsgreep hoort bij de wereld. Door de zalving van de nieuwe koning te omlijsten met een offermaaltijd wordt dit een goddelijke aangelegenheid. Niet de mens plaatst de nieuwe koning op de troon, maar God.

De oudsten worden uitgenodigd. Ze moeten zich wel reinigen. ‘Heiligen’ staat er. Jezelf heiligen is je toewijden aan God. Jezelf apart zetten. Jezelf in dienst stellen van de Eeuwige. Ook Isai en zijn zonen worden uitgenodigd en door Samuel zelf gereinigd, dus geheiligd. Zeven zonen heeft Isai meegenomen. Zeven, het getal van volheid als de zeven dagen van de week en de zeven geesten voor Gods troon. De zeven zonen staan voor het heel volk Israël, geheiligd voor God, door Hem apart gezet. Maar wie zal gezalfd worden? Samuel kijkt allereerst naar Eliab met zijn rijzige gestalte. Zijn naam

betekent 'God is vader'. Maar dit is niet de zoon die God gekozen heeft. De volgende draagt ook een mooie naam: Abinadab. Dat betekent: mijn vader staat gereed. Ook deze is het niet die de HEER heeft gekozen. Geen van de zeven zonen van Isaï die bij het offermaal zijn, is naar wie Gods aandacht uitgaat.

'Zijn dit al uw zonen die u hebt?', vraagt Samuel. Maar ook dat staat er niet. Samuel vraagt: 'zijn alle jongens geweest?'. Het woord 'zoon' wordt hier niet gebruikt. En dat is belangrijk. De Amalekieten waren een volk dat niet mocht bestaan. Zeventig volken waren er, maar de Amalekieten worden niet genoemd. Zeven zonen heeft Isaï. O ja, er is nog ergens een achtste. Eentje die geen zoon genoemd wordt. Alsof hij niet bestaat. Hij is de jongste. Een woord dat ons niet moet vertederen. Zeg maar gerust de kleinste, de onbeduidende. Het woord sje'ar wordt gebruikt: de overgeblevene, de rest, uitschot. Een betekenisvol woord dat de Profeten ook regelmatig gebruiken. En die jongen, die niet eens zoon genoemd wordt, is herder. Ook daarbij moeten we geen landelijk aantrekkelijk plaatje bedenken. Herders hadden geen enkel aanzien. En toch gaat Gods aandacht naar die jongen, naar dat uitschot, dat herdertje. Zoals in de nacht van Kerst het uitschot op de velden van Efraïm volgens de evangelist Lucas, als eerste de boodschap kreeg van de geboorte van de Messias.

En bij het woord messias, gezalfde, zijn we weer terug bij David. Zeven zonen had Isaï. Een getal van volheid. Wat verwacht je dan van de achtste? Niets toch? Maar het getal acht hoort bij de Messias, het hoort bij de Messiaanse tijd. De week telt zeven dagen. Na de zevende volgt altijd weer de eerste. En zo gaat de tijd door. En zo hobbelt de wereld door. Maar er komt een tijd dat de zevende dag wordt gevolgd door de achtste. Dat is de dag van de HEER. Dat is de dag van nieuwe schepping. En dat is de symboliek die in dit verhaal gebruikt wordt. Met de zalving van een nieuwe koning, in een ritueel, in goddelijke aanwezigheid, wordt een nieuw begin gemaakt. Samuel laat de jongen komen. Hij is rossig, daarbij mooi van ogen en goed om te zien. Dan zegt God tegen Samuel: Sta op, zalf hem, want deze is het. David wordt gezalfd en wordt doordrongen van de geest van God. Let wel: nu klinkt voor de eerste keer de naam David, een naam voor een jongen die eerst geen naam mocht hebben. Uit het uitschot haalt God een nieuw begin, een begin van een messiaanse tijd.

Twee blinden volgen Jezus en roepen tot Hem: '*Heb medelijden met ons, Zoon van David*'. 'Eleison' staat er in het Grieks: Ontferm u. Zie naar ons om. Geen 'Heer, ontferm U', geen 'Christus, ontferm U', maar 'Zoon van David, ontferm U'. Zoon van David. Een grotere belijdenis kunnen de blinden niet geven. Met deze woorden zeggen de blinden dat Jezus de Messias is. Met Hem en in Hem breekt een andere tijd aan, de tijd van God. Zij geloven dat de ontferming van Jezus, dat zijn omzien naar hen, hun leven verandert. En zo geschiedt. Blinden worden ziende.

Nou wordt er gesproken over twee blinden. In ieder geval zijn er Bijbels gezien altijd twee getuigen nodig om een getuigenis waar te laten zijn. Maar misschien biedt het getal ons ook de ruimte om op twee manieren te kijken. Allereerst gaat het over blinden. Mensen die geen plek hebben in de samenleving van die tijd. Overgeleverd aan de bedelstaf. Uitschot waar niemand oog voor heeft en ook niemand iets van verwacht. En het zijn juist deze die de Messiaanse tijd verkondigen. Jezus ziet naar hen om, geeft ze het gezicht weer terug en zet ze zo weer midden in het leven. Ze leefden een doods bestaan in de ogen van mensen, maar in het hart van Jezus ontvangen ze nieuw leven.

De tweede manier om naar het verhaal te kijken, is dat de blindheid overdrachtelijk bedoeld is. Evenals Samuel kijkt de mens toch vaak naar wat voor ogen is, terwijl God naar het hart ziet. Doorgronden wij de wereld wel? Zien wij wat er gaande is? Zien wij het hemels antwoord ook? Vaak is de mens toch verblind door wat voor ogen is, door hoe het er in de wereld aan toe gaat. Verblind door alle glitter en glans, verblind ook door ellende en dood. En levend in die kermis die wereld heet, geloven we soms niet eens meer dat er nog een andere weg mogelijk is. Dan wordt het tijd om als blinden de Heer te volgen en te roepen: *'Zoon van David, ontferm U over ons'*. Belijgend dat Hij de Messias is en dat Hij onze ogen opent voor de nieuwe toekomst.

Wat ontvangen we in de kribbe van Bethlehem? Aandacht. Goddelijke aandacht die met andere ogen kijkt dan de wereld. Aandacht waarin alle verworpenen, misbruikten, verstotenen, geminachten, rest en uitschot volop gezien wordt en het leven ontvangt. Niet de goedbedoelde aandacht waarin bijvoorbeeld de Kerk met voortschrijdend inzicht langzamerhand oog krijgt voor bepaalde groepen die dan ook wel mee mogen doen, ook mogen aanschuiven aan de kerkelijke tafel. Geen theologische liefdadigheid. Maar het besef dat ieder nieuw begin, begint bij het uitschot. Dat is nogal wat. Dat vraagt ook ons om op een andere manier te kijken. Naar het hart te kijken. Als dat lukt, zien we de Messiaanse tijd zich melden op plekken waar wij het niet verwachten.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.